היזק ראיה: מחוון לדף העבודה

נוצר בבינה מלאכותית · התשובות בניסוח שלנו. אלה תשובות מנחות; יש לקבל כל תשובה מנומקת שמבוססת על המקורות.

חלקים א–ד

1. בונים באמצע: כל שותף נותן חצי ממקום עובי הכותל מחלקו, והאבנים משל שניהם. אם נפל, המקום והאבנים של שניהם. "לפיכך": כיון שהכותל נבנה מלכתחילה בין שניהם ובאמצע, אף אחד אינו יכול לטעון אחר כך שהכל שלו, גם אם האבנים נפלו לחלקו (רש"י).

2. גודא: ראיה מ"מחיצת הכרם שנפרצה" (מחיצה = כותל). "שרצו" פירושו ששניהם רצו לבנות כותל; אם לא רצו, אין מחייבין. מסקנה: היזק ראיה **לאו** שמיה היזק. **פלוגתא:** ראיה מ"ותהי מחצת העדה" (מחיצה = חלוקה). "שרצו" פירושו שרצו לחלוק, ומשעה שחלקו בונים כותל בעל כורחו. מסקנה: היזק ראיה **שמיה** היזק.

3. אילו הכוונה לחלוקה, הלשון המתאימה היא "שרצו לחצות". לקושיה "בונין אותו מבעי ליה" (אם מחיצה = כותל, היה צריך לכתוב "בונים אותו", כלומר את אותה מחיצה) עונה הגמרא: מי שקורא "אותו" היה עלול לחשוב שמספיקה מחיצה כלשהי, אפילו מסיפס, ולכן המשנה מדגישה "הכותל", כותל של ממש.

4. אחד השותפים ביקש לבנות מחיצה, והשני הסכים. היינו חושבים שהמסכים יטען: הסכמתי לוותר על אוויר (מחיצה דקה), לא על מקום שימוש בחצר שלי (כותל עבה). המשנה מלמדת שגם אז בונים כותל רגיל באמצע, ועוביו משל שניהם.

5. גינה: כופים לגדור בלי "רצו"; שאני, יש עין רעה על התבואה (ר' אבא). **כותל:** כותל שנפל, מחייבין לבנות עד ד' אמות; שאני, כבר הסכימו בעבר לכותל (רש"י), והחידוש בסיפא. **כופין:** בית שער ודלת לחצר; שאני, הזיקא דרבים. **וחולקין:** חצר גדולה חולקים, אולי בכותל; לא, במסיפס בעלמא. **חלונות:** מרחיקים ד' אמות כדי שלא יציץ; שאני, הזיקא דבית (דברי צנעה). **דרב נחמן:** מעקה ד' אמות לגג; שאני, בעל החצר אינו יודע מתי בעל הגג יעלה ולכן אינו יכול להיזהר.

6. הקושיה: המשנה כותבת "**וכן** בגינה", ומשמע שהדין בגינה והדין בחצר הם מאותו טעם (רש"י). אם בגינה הטעם הוא עין רעה, משמע שגם בחצר הטעם קשור לנזק ראייה, וכך היזק ראיה הוא נזק. הגמרא אינה מביאה תשובה מפורשת ועוברת לראיה הבאה. תשובה אפשרית (הצעה של התלמיד, לקבל כל נימוק סביר): ה"וכן" מתייחס רק לאופן הבנייה כמנהג המדינה (גויל וגזית), ולא לטעם החיוב.

7. בכולן הראייה גרועה במיוחד: יש בה הרבה רואים (רבים), היא פוגעת במקום הצנוע ביותר (בית), או שאי אפשר להתגונן מפניה כי אינה צפויה (גג). העיקרון: כשהנפגע אינו יכול להיזהר מן הרואה, או כשהפגיעה בפרטיות חמורה במיוחד, הראייה נחשבת נזק גם לפי הלשון הראשונה.

8. אם היזק ראיה הוא נזק, כל שותף יכול לכפות בניית כותל גם בלי הסכמה, ולמה המשנה צריכה "שרצו"? רבי יוחנן: המשנה עוסקת בחצר שאין בה דין חלוקה, כלומר קטנה מארבע אמות לכל אחד (שמונה אמות בסך הכול). בחצר כזו אי אפשר לכפות חלוקה; רק אם שניהם רצו לחלוק, אז הכותל נבנה בעל כורחם. בחצר שיש בה דין חלוקה כופים גם בלי רצון.

9. (א) "שקנו מידן": בלי קניין, ההסכמה אינה מחייבת והם יכולים לחזור בהם. (ב) "קנין דברים": קניין על הסכמה כללית לחלוק אינו חל, כי אין חפץ מוגדר שהקניין חל עליו. (ג) "ברוחות": כל אחד קנה צד מוגדר בחצר (מזרחי ומערבי, רש"י), ולכן זה קניין על קרקע מסוימת. (ד) רב אשי: אפשר גם בחזקה, כל אחד עשה מעשה בעלות בחלקו, וקרקע נקנית בחזקה.

10. המשפט מראה שגם רב הונא וגם רב יהודה סוברים שהיזק ראיה הוא נזק, והמחלוקת ביניהם היא בשאלה אחרת (האם הזיז מאפשר שימוש). זה תומך בלשון השנייה, ומתאים לפסק התוספות ור"ת "כלשון שני הלכה". אפשר לטעון גם שזו סוגיה נפרדת שאינה מכריעה בפירוש המילה "מחיצה" במשנה; תשובה מלאה מציגה את הקשר ומנמקת.

11. שאר הראיות הן מקורות הלכתיים (משניות ובריתות) שעוסקים בכפייה ובממון. הפסוק בבלעם מציג את הפרטיות כמעלה מוסרית ודתית: כשאוהלים אינם פתוחים זה מול זה, ראויים שתשרה עליהם שכינה. מכאן שהיזק ראיה הוא גם נזק ממוני (אפשר לכפות בגללו) וגם ערך של צניעות וכבוד לזולת. תשובה טובה מציינת את שני הצדדים.

12. שאלה פתוחה. תשובה טובה מזהה דמיון למקרה הגג של רב נחמן (הנצפה אינו יודע מתי מסתכלים עליו, ולכן אינו יכול להיזהר) ואולי גם להזיקא דרבים (תמונה נשמרת ואחרים יכולים לראות אותה), ומציינת הבדל אפשרי (המצלמה מכוונת למרפסת של השכן, והחצר רק בשולי התמונה). אין לדרוש פסק הלכה.

חלק ה: שאלה בסגנון בגרות (25 נקודות)

א. חצר שאין בה שמונה אמות, כלומר אין בה דין חלוקה, ושניהם הסכימו לחלוק. משום כך כתוב "שרצו". משעה שרצו לחלוק, בונים כותל אבנים בעל כורחם; ואם אחד אומר "די לי במסיפס", אין שומעים לו, כי מסיפס אינו מונע ראייה, והיזק ראיה הוא נזק. (5 נק': 2 לזיהוי החצר, 3 להסבר "אין שומעין לו")

ב. בדרך כלל "סברוה" פותח הנחה שנדחית, ואילו כאן היא נשארת. התוספות עונים: בלשון הראשונה ההנחה אינה עיקר, כי הדחייה שם היא "דיחוי בעלמא", ואגב כך נקטה הגמרא "סברוה" גם בלשון השנייה; ועוד, יש מקומות (נדרים יא ע"א) שבהם "סברוה" נשאר למסקנה. ר"ת פוסק כלשון השנייה: היזק ראיה שמיה היזק. (6 נק': 3 לתשובה, 3 לפסק)

ג. (1) "שיש בה דין חלוקה, או שחלקוה ברצונם אף על פי שאין בה דין חלוקה": זו העמדת רבי יוחנן, "משנתנו כשאין בה דין חלוקה והוא דרצו", ובחצר שיש בה דין חלוקה כופים בכל מקרה. (2) "יש לכל אחד לכוף את חבירו לבנות הכותל באמצע... שהזק ראיה הזק הוא": זו מסקנת הלשון השנייה (מחיצה = פלוגתא, "בונין את הכותל בעל כורחן"). (8 נק': 4 לכל פרט עם מקורו)

ד. החידוש: גם אם השותפים ישבו שנים רבות בלי מחיצה, השתיקה אינה יוצרת זכות להמשיך לראות, וכל אחד יכול לדרוש כותל בכל עת. הקשר: הנזק מתחדש כל רגע, והנצפה אינו יכול לדעת מתי מסתכלים עליו (כמו "לא ידענא בהי עידנא סליקא ואתית"), ולכן אי אפשר לומר שמחל. בדף נט ע"ב: "דכולי עלמא שמיה היזק". (6 נק': 3 לחידוש, 3 לקשר)